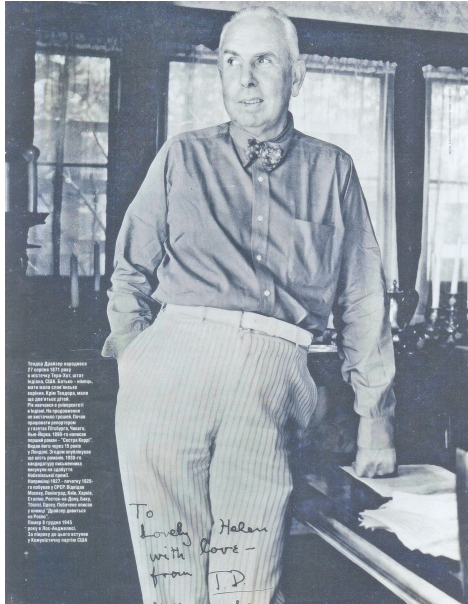

Гандзій, Олександр. "Що більше дізнавався про Київ, то більше він нагадував мені Париж" : Теодор Драйзер два місяці подорожував Радянським Союзом // Країна. - 2016. - № 34. - С. 47-50 : фото.

Що більше дізнався про Київ, то більше він нагадував мені Париж

ТЕОДОР ДРАЙЗЕР ДВА МІСЯЦІ ПОДОРОЖУВАВ РАДЯНСЬКИМ СОЮЗОМ. ЙОГО НОТАТКИ ВІДМОВИЛИСЯ ПЕРЕКЛАДАТИ РОСІЙСЬКОЮ.

ВИ - НАЙВИДАТНІШИЙ ПИСЬМЕННИК У СВІТІ. ПРАВИЛЬНО, ЩО ВАМ НЕ ПОДОБАЮТЬСЯ БАГАТСТВО І КАПІТАЛІЗМ”, - пише радянський літературознавець Сергій Динамов американцеві Теодору Драйзеру на початку 1927-го. Пропонує приїхати до Москви на святкування 10-річчя Жовтневої революції у листопаді. Уряд готовий оплатити мандрівку. Драйзеру 55 років. Його

добре знають у СРСР. У Ленінграді видали російські переклади кількох збірок оповідань, романів "Сестра Керрі" та "Дженні Герхардт". Письменник погоджується на візит. Але не хоче обмежувати подорож столицею. Висуває умови: сам обиратиме маршрут, ставитиме будь-які запитання. Для супроводу просить секретаря-перекладача. Цю роль виконуватиме Рут Кернелл. Вона опікувалася публікацією творів американських літераторів у Держвидавці СРСР.

"Наперед прошу вибачення за критику та прошу не сприймати її за невдячність, - попереджає Динамова. - Знаю дуже мало правди про умови життя в Росії. Тому не наважуюся давати свою остаточну оцінку вашій країні. Але сподіваюся, що з цього вийде щось прекрасне".

Теодор Драйзер прибуває до Москви 29 жовтня 1927 року. Селиться у "Гранд-готелі" на Красній площі.

З балкона свого номера дивиться святковий парад. Після урочистостей спостерігає за відвідувачами мавзолею Леніна. "Багато людей вірять, що доки тіло вождя лежить відкрито у гробу нетлінне, комунізму нічого не загрожує. Якщо з ним щось трапиться - велика біда звалиться на всіх", - нотує.

”ВІН ПРИЇХАВ ІЗ ТВЕРДИМ НАМІРОМ ОБДУРИТИ БІЛЬШОВИКІВ, - згадує Сергій Динамов. - Також він був упевнений, що більшовики хочуть його обдурити. Надвечір замовляв, на що хотів би подивитися. Скажімо, якщо у списку була вказана Бутирська в'язниця, то на ранок просив показати йому Таганську тюрму. Ще й стежив, щоб ніхто не підходив до телефону. Коли ми поїхали на Південь, він без попередження зійшов із потяга та вирушив у місто ”.

Драйзер відвідує робітничий гуртожиток. Вечеряє Там із двома зведеними братами та їхніми дружинами. Стіни кімнат заклеєні агітаційними плакатами й фотографіями Володимира Леніна. Натомість ванна - спільна на 12 сімей, кухня - на шість.

- Це дуже незручно для жінки - виходити з кімнати, йти коридором і готувати у спільній кухні разом із сусідками, - каже Драйзер.

Якщо надвечір у списку була Бутирська в'язниця,

то на ранок просив показати Таганську тюрму

- Не турбуйтеся! Треба знати нашу натуру. Які там незручності? Для неї це радість спілкування. Разом набагато веселіше, - запевняє чиновник, який його супроводжує. У кафе готелю Драйзер зустрічається з поетом Володимиром Маяковським. Подають збиті вершки з чорносливом. Гість підливає до них горілки.

- Відтепер це буде називатися "Крем Драйзера", - вигукує хтось із присутніх.

- Драйзер - перший американець, який зізнався, що досі не склав для себе повного уявлення про нашу країну. Іншим було достатньо провести в Москві кілька днів, аби потім написати про нашу країну цілі книжки, - скаже Маяковський.

"ОЗНАКОЮ ЧАСУ В РАДЯНСЬКІЙ РОСІЇ Є РОЗМОВА ПОШЕПКИ ТА НЕДОВІРЛИВІСТЬ, - зауважує гість. - На кожній станції, в кожному готелі, на пошті, в театрі, навіть у будинках неминуче миготіли плакати - нав'язливі вказівки уряду громадянам. Як необхідно зачісуватися вранці, винищувати мух, чистити хлів, мити молочні бідони й дитячі пляшечки з-під молока, провітрювати приміщення, де лежить хворий, як орати тракторами, як давати у землю добрива, використовувати придатний для будівництва ліс,

харчуватися раціонально. Боже мій, голова йшла обертом!”

У Держвидавві Драйзер хоче домогтися розрахунку за видані без його згоди твори. Пропонують 750 крб. Приблизно стільки ж отримує за рік пересічний радянський робітник. Довго торгуються. Врешті домовляються - в СРСР видаватимуть усі книжки Драйзера через місяць після виходу в США. Аванс - від 1200 карбованців.

13 грудня опиняється у Києві. Два дні мешкає у готелі ” Континенталь ” на вул. Миколаївській - тепер вул. Архітектора Городецького. Відвідує Києво-Печерську лавру. Американця вражають мощі митрополита Петра Могили.

” Був туманний, вогкий день, але з першого погляду відчувався шарм Києва, - пише в щоденнику. - Широкі вулиці, прекрасні старі будівлі, красиві церкви. Готель ” Континенталь ” - це гарний старий будинок із розкішним інтер'єром, що нагадував Схід широкими сходами з м'якими червоними килимами й вітражними вікнами сходових майданчиків, вестибюлем, прикрашеним складним різьбленням по дереву, що робило його схожим на собор. Було дуже холодно, але серце зігрівала жвавість і атмосфера культури в натовпі на вулицях.

Ознакою часу в Радянській Росії є розмова пошепки та недовірливість

Що більше дізнавався про місто, то більше воно нагадувало мені Париж. Вітрини магазинів вабили до себе, жінки були красиві та гарно одягнені ”.

ІНШЕ ВРАЖЕННЯ НА ГОСТЯ СПРАВЛЯЄ СТАЛІНО - ТЕПЕРІШНІЙ ДОНЕЦЬК. Сюди прибувають потягом 18 грудня. Територія навколо залізничної станції забудована халупами.

Пристойніший вигляд мають будинки в центрі. Вулицями вештаються багато людей - неділя, у місті працює ринок.

Разом із Рут Кернелл і лікарем Софією Давидовською селяться в новому готелі ” Металургія ”. Платять по 4 крб за кімнату. Всередині холодно, просять додаткові простирадла. За це треба заплатити ще по 50 коп. Снідають у кооперативному ресторані. Подають пюре з підливою і хот-доги.

- Чи маєте книжки мого авторства? - цікавиться у працівника центральної міської бібліотеки.

- Замовив, але ще не отримав, - відказує той.

У клубі профспілки комерційних працівників оглядає велику аудиторію, чайну кімнату, спортивний зал і кімнату відпочинку з радіо.

” Одна за одною жінки підходили до маленького віконечка, вручали талон, ставили свої два відра під трубу, і майстер вмикав воду, - згадує побачене біля єдиної в місті насосної станції. - Потім вони чіпляли ці два відра на палицю, а її клали собі на плечі. Балансуючи, йшли слизькими вулицями додому. Одній молодій жінці дуже не пощастило. Вона посковзнулася на крижаному пагорбі і впала. Всю воду вилила на себе. Потім встала, зі стоїчним виразом обличчя підбрала відра й повернулася до станції ”.

У ВІДКРИТОМУ АВТОМОБІЛІ ТЕОДОР ДРАЙЗЕР
ЇДЕ В СУСІДНІ ПІСКИ ЗА 10 КМ ВІД СТАЛІНО.

Там розт

ашована радгоспна ферма. У 1880-х вона належала засновнику місцевого металургійного заводу британцю Джонові Юзу. Тут вирощують коней, корів, овець і свиней. Гостя дивує велика кількість техніки американської фірми Deering.

На обід подають кашу, каву, домашній білий хліб, швейцарський сир, солоні огірки, вино та горілку.

У навощених штанях і куртці, з вугільною лампою письменник спускається у забій шахти № 31 - тепер тут розташований ринок "Дружба".

Глибина - 140 м. Американця дивує свіже повітря всередині. Іноді навіть відчувається легкий вітерець. Згодом з'ясовує - це через коней, які тягають вагонетки з вугіллям. Їм потрібно втричі більше свіжого повітря, ніж людям. Тварин тримають у вузькому темному стійлі. Через кілька років вони сліпнуть. Стоїть сморід.

"Забійник отримує 250 карбованців на місяць. Це більше, ніж оклад Сталіна чи Луначарського, - ділиться письменник. - Шахтарям, зайнятим простішою роботою, платять по 100-150 карбованців. Усі вони живуть у нових три-чотирикімнатних будинках. Улітку мають місячну оплачувану відпустку".

У Костянтинівці - тепер райцентр Донецької області - Драйзер затримується на 20 год. через запізнення потяга до Ростова-на-Дону. Сидить у буфеті - п'є нарзан і чай із печивом. Додає в напої горілку. Вранці наймає візника і 2 години катається містом. Той вимагає "бонус" до обумовленої суми. Отримує чарку горілки й 60 коп.

”ТО ЗАВАЖАЮТЬ СНІГОВІ ЗАМЕТИ, ТО ЩОСЬ ІЗ КОЛІЯМИ, ТО РАПТОМ ТРЕБА ЗАВАНТАЖИТИ ЩОСЬ, - обурюється роботою радянської залізниці. - А раз на власні очі бачив: захотілося машиністам зупинитися перекусити в обідню пору. Нарешті виходять, ліниво оглядаються по боках і колупаються в зубах.

А пасажир чекають, обливаються потом, нервуються. Це вам не буржуазна країна, у нас робітникам - слава й повага ”.

В Одесі кілька днів чекає дозвіл на виїзд. Драйзеру забороняють забрати з собою радянські гроші. В готелі ” Брістоль ” диктує Рут ” Прощальний лист Радянському Союзу ”:

” Ваші готелі, поїзди, вокзали й ресторани занадто брудні. Не можна пояснювати лише бідністю те, як виглядають російські будинки, двори, вулиці й одяг. Вас живе занадто багато в одній кімнаті, і ви маєте дурість ототожнювати це з комунізмом. Думаю, що більше індивідуалізму й менше комунізму пішли б вашій країні на користь ”.

Листа публікує газета Chicago Daily News. Залишений у СРСР екземпляр не потрапляє у пресу. На батьківщині письменник дає багато інтерв'ю про мандрівку. Хвалить організованість і

умови праці робітників у Союзі. Висміює пасивність людей і поганий побут.

Через кілька місяців у Нью-Йорку виходить його книжка ” Драйзер дивиться на Росію ”. Її переклад російською мовою вперше видадуть 1988-го - дуже скорочений. Повний - ще через 10 років.

” Іноземця намагаються переконати в певному показному добробуті радянського життя. Але ще поганенько вміють це робити. Наївно, я сказав би. Я дивився секретні звіти про організацію 1947 року поїздки іншого американського письменника, Джона Стейнбека. Там уже немає примітивних експромтів. Наприклад, в Україні для Стейнбека заздалегідь створили ціле потьомкінське село: ретельно відібрана їжа, люди, які вдавали з себе простих колгоспників. А тут навіть приставлена до Драйвера працівниця впевнена, що будинки, які йому показуюсь, - прекрасні. Нічим не гірші, ніж в Америці ” -

Володимир ТОЛЬЦ, 72 роки, відповідальний редактор російської служби ” Радіо Свобода ”